

וזאת הברכה

בס"ד

מה הקשר?

כמנהיג, כנביא, או כאב?

1. (לג, א) **וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו.**

2. (לד, ה) **וימת שם משה עבד ה' ...**

3. (במדבר יב, ז) **לא כן עבדי משה ...**

4. (א, יא) **ה' אלקי אבותכם יסוף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם ...**

1. האות וא"ו מחברת. מה הקשר בין פרשה זו לפרשה הקודמת?

2. מדוע מתחילה הפרשה במלה 'וזאת'?

3. משה דבר עם בני ישראל כמנהיג, כנביא, או כאב?

4. מה אנו למדים מכך שמשה רבנו ברך את עם ישראל?

5. מדוע כאן נקרא משה רבנו 'איש האלקים' ואלו אחרי הברכה הוא מכנה 'עבד ה'?'

6. 'אשר ברך משה' מדוע ברכם משה לפני מותו והלא כבר ברכם? (דברים א, יא) ועוד: הלא אהרן לא ברכם לפני מותו?

וזאת הברכה

1. האות וא"ו מחברת. מה הקשר בין פרשה זו לפרשה הקודמת?

פרש בעל הטורים: הפרשה הזאת מחברת ב-וא"ו לפרשה הקודמת המסימת ב-'אשר אני נותן לבני ישראל'. ה-וא"ו באה לחבר את הברכה של משה לפסוק זה - ומזה אפשר ללמד שה' מסכים לברכת משה. לפי בעל הטורים, מה היא הברכה של משה? 'וזאת הברכה' בגימטריא 'זו היא התורה' - כי בזכות התורה משה ברך את בני ישראל.

כתב האור החיים הקדוש: "צריך לדעת אומרו 'וזאת' בתוספת וא"ו בתחלת ענין. עוד צריך לדעת לאיזה ענין נאמר כל הפתוב, אם להודיע המברך והמתברך הלא נכרים הם הדברים בלא פסוק זה, אם היה מתחיל מפסוק 'ויאמר וגו' ... ונראה שנתפון הכתוב לשבח איש האלקים מה גדלו מעשיו. הנה בפרשה הקודמת לזה סמוך למאמר 'וזאת הברכה' מלפניה אמר הכתוב החלט הגזרה על משה למות באומרו: 'עלה אל הר העברים הזה וגו' ומת וגו' על אשר וגו'. ואם כן יאמר האומר כי זה משה האיש, טינה היה בלבו

על מיתתו אשר היה לה סבה עם בני ישראל. אחר שרץ אחריהם כסוס - גרמו לו מיתה בחוץ לארץ ומנעוהו מעבור לארץ אשר נכספה וגם כלתה נפשו לה. וטבע אנוש ירחיק הסובב רע, והגם שידוע הוא הצדיק לסבלן אחר היכלת, זה יועיל שלא לשנא אותם, אבל קרבת הלב היא נמנעת על כל פנים. לזה בא דבר ה' בתורתו והעיד על הצדיק ואמר כי מלבד שלא שנא אותם ולא הרחיקם מלבו עוד לו זאת הברכה וגו' ... אף על פי כן ברח אותם. והעיד הכתוב על הברכה, היותה מעלה ושלמה בכל לבו במה שכתב וא"ו בתחלת תבה להעיר על מה רב גדלה".

2. מדוע מתחילה הפרשה במלה 'וזאת'?

כתב הרמב"ן: "וכן על דרך האמת, וזאת היא הברכה, כי 'מאת ה' היתה זאת' (תהלים קיח, כג), וכן ביעקב נאמר (בראשית מט, כח) 'וזאת אשר דבר להם אביהם'. זאת הברכה, הוא שאמר דוד (תהלים קיט, נו) 'זאת היתה לי כי פקדיה נצרתני', ירמוז לציון עיר דוד כי שם צנה ה' את הברכה חיים עד העולם, והמשפיל יבין". כתוב במדרש רבה (דברים רבה יא, א): "הלכה, אדם מישראל שעבר לפני התבה וטעה. כיצד הוא צריך לעשות? כך שנו חכמים: העובר לפני התבה וטעה, יעבר אחר תחתיו. לימדונו רבותינו אמר ר' יוסי בר חנינא: טעה בג' ברכות הראשונות חוזר בתחלת מגן; רב הונא אמר: אם טעה בג' ברכות אמצעיות חוזר להקל הקדוש; רב אמר: אם טעה בשלש אחרונות חוזר לתחלת מודים. דבר אחר: העובר לפני התבה וטעה, יעבר אחר תחתיו. ומנין הוא מתחיל? מתחלת הברכה שטעה. ומדיכן למדוי? מאבות העולם. למה? שלא היה אחד מתחיל אלא ממקום שפסק חברו.

כיצד? אברהם ברח את יצחק. מניין? דכתיב (בראשית כה, ה) 'ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק'. ומה נתן לו? ר' יהודה ור' נחמיה: ר' יהודה אומר: בכורה נתן לו, כענין שנאמר (בראשית כה, לג) 'וימכר את בכרתו ליעקב'. ר' נחמיה אמר: ברכה נתן לו, כענין שנאמר (בראשית כז, כח) 'ויתן לה האלקים'. עמד יצחק לברך את יעקב, אמר: ממקום שפסק אבא משם אני מתחיל. אבא הפסיק ב'ויתן' אף אני מתחיל ב'ויתן'. מניין שנאמר: 'ויתן לה האלקים'. ובמה חתם יצחק? בקרינה, שנאמר (בראשית כח, א) 'ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו'. עמד יעקב לברך את השבטים, אמר: איני פותח אלא בקרינה, שנאמר (בראשית מט, א) 'ויקרא יעקב אל בניו'. ובמה חתם? ב'וזאת' שנאמר (בראשית מט, כח) 'וזאת אשר דבר להם

אביהם. עמד משה לברך את ישראל, אמר: איני פותח אלא ב'זאת'. מניין? ממה שקרינו בענין 'וזאת הברכה'."

כתב הפלי יקר: "במדרש אמרו: משה התחיל ברכותיו ממקום שפסק יעקב, שנאמר: 'וזאת אשר דבר להם אביהם' (בראשית מט, כח), ומשה התחיל ב-'וזאת' (דברים רבה יא, א). ונראה לפרש מדרש זה ... שמלת 'וזאת' - לשון נקבה, כי כל שירות עולם הזה נאמרו בלשון נקבה, כי בכלם יש צער. ולעתיד בלשון זכר, כזכרים לא יולדים. ויעקב בקש לגלות הקץ, דהינו העתיד, ונסתם ממנו, על כן היו כל ברכותיו ביעוד עולם הזה מראש ועד סוף; על כן חתם הברכות במלת 'וזאת', כי כל יעוד העולם הזה יש בו צער. אבל משה, שהיה איש האלקים ושרתה עליו השכינה, על כן התחיל ב-'וזאת', אבל לא חתם ברכתו ב-'וזאת', כי תחלת דבריו היו גם כן ביעודי עולם הזה, כי המה הכרחיים להשיג על ידם השלמות האחרון אשר לא תשג בלעדם. אבל סוף דבריו ביעוד העולם הבא, באמרו: 'אשר יהיה ישראל' ... הוא היה הפך יעקב שנסתם הקץ ממנו, ולמשה נגלה. על כן התחיל ממקום שפסק יעקב, כי סוף ברכותיו לא היו כי אם יעודי העולם הזה, אבל משה - תחלת ברכותיו היו יעודי עולם הזה, אבל סופם היה ביעודי עולם הבא כאמור."

3. משה דבר עם בני ישראל כמנהיג, כנביא, או כאב?

כתב רש"י: "סמוך למיתתו, שאם לא עכשיו אימתי."

השפתי חכמים מסביר את רש"י: "פרוש שאם לא תפרש דהאי דכתיב 'לפני מותו' דהנה סמוך למיתתו, לא הנה ידיען אימתי. וזהו נמי דנקט רש"י אם לא עכשיו אימתי, כיון שהוא לפני מותו וסמוך למיתתו. אי נמי הוכחתו מדכתיב 'לפני מותו', דפשיטא דלא ברקם לאחר מותו, אלא אי לא הנה כתיב 'לפני מותו' הנה אמינא זמן רב היה לפני מותו כשברך אותם, לכן כתיב 'לפני מותו' ללמדנו דסמוך למיתתו היה."

ומה אנו למדים מכך שהיה זה ביום מותו? ביומו האחרון רצה משה רבנו עליו השלום לברך את בני ישראל. בעבר, כל פעם שדבר משה עם בני ישראל, הוא דבר כמנהיג העם או כנביא ה'. כאן הוא מדבר עם בני ישראל כאב שצריך להפרד מבניו. ובהזדמנות זאת, משה רצה לנחם את בניו.

כדי שמלותיו האחרונות לא יהיו קשות, ממלך לאב לשמר את תוכחותיו עד לרגע האחרון מכמה סבות (א) כדי שלא יצטרך לחזור על דבריו עוד פעם (ב) כדי לא לביש את בניו לפני אחיו כשהוא מוכיח אותם (ג) כדי שבניו לא יחזיקו מחשבות רעות כלפיו (ד) כדי למנע מבניו להפגע עד כדי כך שיעזבו את אביהם. כך נהג יעקב אבינו לפני מותו, וכך נהג משה רבנו עליו השלום.

4. מה אנו למידים מכך שמשה רבנו ברוך את עם ישראל?

כתוב בספרי (דברים פסקה שמ"ב): "אשר ברוך משה. לפי שאמר משה לישראל דברים קשים תחלה: 'מזי רעב ולחמי רשף', 'מחוץ תשכל חרב' (דברים לב, כד-כה). 'ממרים הייתם וגו' ובחרב הקצפתם את ה'" (דברים ט, ז-ח), חזר ואמר להם דברי נחומים: 'וזאת הברכה אשר ברוך משה, וממנו למדו כל הנביאים שהיו אומרים לישראל דברים קשים תחלה וחוזרים ואומרים להם דברי נחומים'."

פרוש נוסף המובא במפרשים: בסוף פרשת האזינו, מזכיר משה רבנו לבני ישראל שבגללם אינו נכנס לארץ ישראל ואף לא נקבר בה: 'על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש מדבר צן על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל; כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל' (דברים לב, נא-נב). לפיכך נתן ה' להבין שמשה רבנו עליו השלום כועס על בני ישראל - בא הכתוב להדגיש שלמרות זאת ברוך משה רבנו את העם. וזה לשון המעם לועז: "ובא הכתוב להורות לנו שהיה משה רבנו רועה נאמן והיה מניח צרכי עצמו בשביל צרכי בני ישראל. וזה היה מצד קדשתו שלא היה בו שמץ ממדות בני אדם המביאים לידי קנאה ותחרות ... מצינו במשה רבנו שמיד לאחר שנגזרה עליו ועל אהרן הגזרה שלא יכנסו לארץ כמו שנאמר בפרשת חקת, 'לכן לא תביאו את הקהל הזה, נאמר מיד וישלח משה מלאכים וגו', ללמדנו עד כמה גדולה היתה מעלתו שאף על פי שנגזרה עליו גזרה קשה כזאת בגלל תלונות ישראל, לא נמנע מלהשתדל בצרכי ישראל בבתחלה'."

5. מדוע פאן נקרא משה רבנו 'איש האלקים' ואלו אחרי הברכה הוא מכנה 'עבד ה'?'

הנצי"ב ב"העמק דבר" כתב שמשה רבנו נקרא 'איש האלקים' רק לקראת מותו. במשך

משלהבת הנר המתגברת רגע לפני שהיא כבה. אך בכל מקום אחר בתורה, הוא נקרא 'עבד ה'. אף כאשר דברה מרים עם אהרן על משה, ונסו להשוות אותו לדרגתם, או אז בא הכתוב וקראו 'עבד ה' הרמה הכי גבוהה שנתן להשיג.

ומהו איש האלקים?

כתוב ברמב"ן: "להגיד כי ברכתו מקימת, כי איש האלקים היה ותפלת ישרים רצונו".

כתב האבן עזרא: "להודיע כי בנבואה ברח אותם".

ובאור החיים הקדוש פרש: "יתבאר הכתוב על דרך אומרים ו"ל (ערכין יז) וזה לשונם: אם יבא הקדוש ברוך הוא לישיב בדין עם אברהם יצחק ויעקב אינם יכולים לעמוד בפניו. הא למדת כי מה שמועילים הצדיקים במעשיהם ובהתעצמותם בעולם הזה אינו אלא לזכות מכח הרחמים אבל בדין לא ... וכאן הודיע הכתוב כי צדיק זה נתעצם ופעל הטוב אפלו בערך בחינת הדין הרמוז באלקים, והוא אומרו 'איש האלקים' ואם יבא ה' לעמוד עמו בדין יוכל כי הפליא לעשות הטוב והישר".

כתב בעל הטורים: "משה איש האלקים". ראשי תבות מאה וסופי תבות השם וסופי תבות משה. וזהו 'ה' אלקי אבותכם יסף עליכם ככם אלה פעמים' (דברים א, יא), שאמר, תנו לו מאה ברכות בכל יום (מנחות מג), ובכל ברכה וברכה עשרה זהובים (חולין פז). הרי אלה".

6. 'אשר ברח משה' מדוע ברכם משה לפני מותו והלא כבר ברכם? (דברים א, יא)

ועוד: הלא אהרן לא ברכם לפני מותו?

אהרן לא ברח את בני ישראל לפני מותו, שכן הוא היה מברך את בני ישראל כל יום במשך שנים רבות בברכת הכהנים, ואלו משה רבנו דבר תמיד עם בני ישראל כמנהיג העם או כנביא ה' ועל כן כאן ביום מותו ובפרידתו מהם, הוא מברכם.

רבי זלמן סורוצקין זצ"ל מבאר באזנים לתורה, כי כדי שברכה תתקיים יש צורך בארבעה תנאים: (א) המברך אוהב את אלו שהוא מברך, ומברך אותם בכל לבו (כמו שכתוב במסכת מנחות סה. "משה רבנו אוהב ישראל"). (ב) המברך הוא צדיק שבקשותיו יענו על ידי ה' ('איש האלקים'), (ג) אלו שמקבלים את הברכה שיהיו ראויים לקבל אותה (כמו שכתוב בפרשת בלק, במדבר כב יב: 'לא תאר את העם כי ברוך הוא'), (ד) הברכה נתנה

בזמן הנכון (לפני מותו). ברכה זו, מבאר הגר"ז סורוצקין, שונה מהברכה שבפרשת דברים. שם אחרי הברכה, קבלו בני ישראל את התוכחה ושמעו את כל הקלות בפרשת פי תבוא. ואלו כאן, מגיע משה רבנו ביומו האחרון, כשהוא מלא אהבה עבור בני ישראל ומברך אותם בפעם האחרונה בברכתו לדורות.

מעשה היה בשני בניו של הצדיק ר' מרדכי מנסשיץ. כשגדלו שניהם, היו ידועים כר' יעקב אריה מקובלה ור' יצחק מנסשיץ. ר' מרדכי שלח את בניו לבקר אצל ר' מנחם מנדל מרימנוב. כאשר נפרדו שני הבנים מהרמ"מ, קרא הרמ"מ לשמשו-לעוזרו ר' צבי הירש הכהן, שלימים מלא את מקומו על כסא האדמורו"ת ללוות את הבנים חזרה לאביהם. יצאו השלשה לדרך, אך מחמת מזג האוויר, נאלצו בלם להתארח כמה ימים בפנדק בדרך. ר' יעקב אריה ור' יצחק לא ידעו כיצד יוכלו לשלם את דמי האכסניה, ועל פן בקשו מר' צבי הירש שהיה ידוע כצדיק, כי יאות לברך יהודים כדי להרויח כסף ולשלם את החשבון. ר' צבי הירש הסכים, ואכן יהודים הגיעו לקבל ברכתו והשאירו דמי פדיון. לאחר שאספו די מעות לשלם לפנדקאי, בקש ר' יצחק: "רבי הקדוש, אולי תברך אותי שיהיה לי בן?" הסכים ר' צבי הירש אך בקש פדיון של 100 רובל (סכום גדול מאד). אמר לו ר' צבי הירש: "ידוע לי שאין לך את הכסף כעת. אבל מספיק בשבילי שתבטיח לשלם - כשנגיע הביתה, אביה ישלם לי את הסכום הזה". האחים לא ענו לר' צבי הירש, והוא לא ברך את ר' יצחק. כשהגיעו לביתם, ספרו הבנים לאביהם את כל מה שקרה, כולל הבקשה עבור 100 רובל לברכה. "אוי!!! צעק אביהם - "קח 100 רובל ולך מיד לר' צבי הירש ותבקש את הברכה!" ר' יצחק רץ לר' צבי הירש ובקש ממנו את הברכה. ענה לו ר' צבי הירש בשלילה: "בפנדק הייתי כמו רבי. שמה יכלתי לקבל פדיונות ולתת ברכות - הנה אז הזמן הראוי לתת לך ברכה והיית אז ראוי לקבל את הברכה - אך כעת אינני אלא משרת פשוט, ומי אני לתת ברכות?" כששמע אביהם את המעשה, צעק: "אוי - ההזדמנות אבדה". ור' יצחק מנסשיץ נותר ללא ילדים כל ימיו.

ומצאנו בכמה מהנהגות הצדיקים שהקפידו שוב ושוב לברך יהודים, פי לעתים יש שעה המתאימה וכשרה לברכה. זהו אף המקור למה שעונים "וכן למר" כי אם עת רצון היא כעת והברכה חלה, אם בן ראוי להשפיע ממנה גם על המברך.